

KAKO POROČATI O NASILJU V DRUŽINI IN O NASILJU NAD ŽENSKAMI

priročnik za medije

**DRUŠTVO
SOS
TELEFON**
080-11-55

**DNS
()?!**

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

364:343.62:659.3(035)(0.034.2)

MATKO, Katja

Kako poročati o nasilju v družini in o nasilju nad ženskami [Elektronski vir] : priročnik za medije / [avtorici Katja Matko, Dalida Horvat]. - El. knjiga. - Ljubljana : Društvo SOS telefon za ženske in otroke - žrtve nasilja, 2016

Način dostopa (URL): <http://www.drustvo-sos.si/za-medije/kako-porocati-o-nasilju-nad-zenskami-in-nasilju-v-druzini>

ISBN 978-961-91471-8-4

1. Gl. stv. nasl. 2. Horvat, Dalida

285588736

Kako poročati o nasilju v družini in o nasilju nad ženskami (Priročnik za medije)

Avtorici:

Katja Matko, Društvo SOS telefon za ženske in otroke - žrtve nasilja
Dalida Horvat, Društvo SOS telefon za ženske in otroke - žrtve nasilja

Uredniški odbor in uredniško delo:

Katja Matko, Društvo SOS telefon za ženske in otroke - žrtve nasilja
Ranka Ivelja, Novinarsko častno razsodišče
Špela Stare, Društvo novinarjev Slovenije
Anton Toni Klančnik, mag., Uprava kriminalistične policije GPU
Dr. Jasna Podreka, Društvo SOS telefon za ženske in otroke - žrtve nasilja, Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta
Dalida Horvat, Društvo SOS telefon za ženske in otroke - žrtve nasilja
Maja Plaz, Društvo SOS telefon za ženske in otroke - žrtve nasilja

Lektoriranje:

Mirjam Furlan Lapanja

Izdajatelj:

Društvo SOS telefon za ženske in otroke - žrtve nasilja
Ljubljana, 2016

Oblikovanje:

Igor Logar, Tiskarna Print Point d.o.o.

**DRUŠTVO
SOS
TELEFON**
080-11-55

DRUŠTVO SOS TELEFON ZA ŽENSKÉ IN OTROKE - ŽRTVE NASILJA
P. p. 2726, 1001 Ljubljana
Telefon: + 386 1 / 544 35 13, 544 35 14
Faks: + 386 1 / 524 19 93
E-naslov: drustvo-sos@drustvo-sos.si
Spletna stran: <http://www.drustvo-sos.si>
SOS telefon za ženske in otroke - žrtve nasilja: 080 11 55,
vsak delavnik od 12.00 do 22.00 ure;
sobote, nedelje, prazniki od 18.00 do 22.00 ure.

DNS
()?!

DRUŠTVO NOVINARJEV SLOVENIJE
Vošnjakova 8, 1000 Ljubljana

Telefon: + 386 1 / 426 03 63
Faks: + 386 1 / 426 03 64
E-naslov: generalni@novinar.com
Spletna stran: <http://www.novinar.com>
<http://www.razsodisce.org>

NAMEN IN CILJI PRIROČNIKA

Priročnik je namenjen novinarkam in novinarjem, ki poročajo o nasilju v družinah in o nasilju nad ženskami.

S pomočjo predstavljenih strokovnih spoznanj o kompleksni družbeni problematiki nasilja v družini in nasilja nad ženskami lahko novinarke in novinarji o konkretnih primerih in problematiki poročajo bolj strokovno in družbeno odgovorno.

Priročnik je sestavljen iz dveh delov. V prvem delu so predstavljene osnovne značilnosti nasilja v družini in nasilja nad ženskami, drugi del prinaša praktične napotke za ustrezno poročanje s pomočjo primerov slabe in dobre prakse poročanja. Primeri so v pomoč novinarkam in novinarjem pri prepoznavanju neustreznih načinov poročanja.

Poznavanje značilnosti nasilja v družini in nasilja nad ženskami je pomembno zato, da lahko novinarke in novinarji nasilje poimenujejo z ustreznimi izrazi, ga umeščajo v družbeni kontekst, vključujejo informacije, ki pomagajo žrtvam pri iskanju pomoči, prepoznavajo stereotipe in mite o nasilju in nanje opozarjajo. Neustrezno poročanje medijev žrtve in njihove bližnje dodatno prizadene.

VLOGA MEDIJEV PRI POROČANJU O NASILJU V DRUŽINI IN O NASILJU NAD ŽENSKAMI

Poročanje o nasilju v družini in o nasilju nad ženskami je nedvomno v javnem interesu. Opozarjanje na sistemske nepravilnosti, ki se ob tem razkrivajo, na pomanjkljivosti v delovanju državnih organov in sistemov pomoči je v interesu tako javnosti kot tudi žrtev nasilja. Poročanje mora biti odgovorno in v skladu s profesionalnimi in etičnimi načeli. Zagotavljati mora največjo mogočo mero varovanja zasebnosti žrtev in drugih vpletenih, nasilje je treba umestiti v družbeni kontekst, v katerem nasilje nastaja.

Mediji o nasilju v družini in o nasilju nad ženskami poročajo tudi na prvih straneh in v času največje gledanosti oziroma poslušanosti oddaj. Toda zgodbe o nasilju medijsko pozornost običajno pritegnejo le kratek čas, zaradi tržne naravnosti medijev pa so pogosto napisane oziroma pripravljene senzacionalistično ter brez ustreznega uvida v značilnosti nasilja v družini in nasilja nad ženskami.

Mediji pogosto širijo stereotipe o povzročiteljih in žrtvah nasilja ter ne upoštevajo zgodovine nasilja v odnosu, kar je za razumevanje posameznega dogodka in družbenega konteksta, v katerem se je ta zgodil, zelo pomembno. Pri opisovanju nasilnega dogodka večkrat iščejo individualne »vzroke« za povzročanje nasilja, spregledajo pa družbeni vidik povzročanja nasilja in s tem njegovo sprejemljivost v okviru družbenih struktur. Ljubosumje in/ali alkoholizem sta tako pogosto razumljena kot olajševalni okoliščini, s katerima se opravičuje nasilje, obenem pa se odgovornost in krivda prenašata s povzročitelja na žrtve. Alkoholizem in ljubosumje sta dejavnika tveganja za nasilje, nista pa vzrok zanj.

Nasilje ne sme biti predstavljeno zgolj kot težava posameznice oziroma posameznika, saj ga tako potisnemo v zasebno sfero in s tem zanikamo odgovornost družbe oziroma vseh, ki nasilje opazujejo in ne ukrepajo. Pomembno je upoštevati, da sta nasilje v družini in nasilje nad ženskami posledica družbenega konteksta; v primeru nasilja partnerja nad partnerko gre tudi za posledico neenakega razmerja moči med spoloma.

Mediji so prizma, skozi katero si splošna javnost oblikuje stališča o nasilju v družini in o nasilju nad ženskami. Z ustreznim poročanjem splošni javnosti pošiljajo jasno sporočilo, da je nasilje nesprejemljivo, da so zanj odgovorni izključno tisti, ki ga povzročajo, in da je prav, da žrtve poiščejo pomoč za prekinitev nasilja.

PRIPOROČILA ZA POROČANJE O NASILJU V DRUŽINI IN O NASILJU NAD ŽENSKAMI

Novinarka/novinar se:

1. izogiba mitom in stereotipom o nasilju v družini in o nasilju nad ženskami,
2. javnost informira in ozavešča o nesprejemljivosti nasilja v družini in nasilja nad ženskami,
3. izbira strokovno usposobljene sogovornice in sogovornike,
4. ne razkriva identitete vpletenih, če to ni v javnem interesu, in je obzirna/obziren pri razkrivanju podatkov in podrobnosti dogajanja,
5. nasilje obravnava v družbenem kontekstu (nasilja NE opravičuje s kulturo, tradicijo in religijo),
6. previdno izbira fotografije, posnetke in drugo vizualno gradivo.

Novinarke in novinarji naj pri poročanju o nasilju v družini in o nasilju nad ženskami upoštevajo **Kodeks novinarjev Slovenije** in **Smernice za poročanje o otrocih**.

I. ZNAČILNOSTI NASILJA V DRUŽINI IN NASILJA NAD ŽENSKAMI¹

VSAKO NASILJE POMENI KRŠITEV ČLOVEKOVIH PRAVIC

Vsakdo ima pravico do življenja brez nasilja v javnem in v zasebnem življenju ter pravico do enake obravnave.

PRENAŠANJE VZORCEV NASILNEGA VEDENJA

Nasilno vedenje je največkrat naučeno in se prenaša iz generacije v generacijo. Nasilno vedenje je v večini družb del vzgoje in odraščanja, zato je tudi bolj ali manj legitimno.

Nasilje v družini generirajo in utrjujejo kulturni vzorci, zlasti tisti, ki izvirajo iz še vedno prisotnega patriarhata v slovenski družbi. Socialni pritiski, sram in občutki krivde, zaradi katerih žrtve ne prijavljajo nasilja, pomanjkanje enakovrednega dostopa do pravnih informacij, pomoči in zaščite, premalo učinkovit sistem pomoči žrtvam, ne dovolj učinkovito izvajanje obstoječe zakonodaje, predvsem pa pomanjkljivo znanje o vzrokih in posledicah nasilja. Vse to utrjuje in generira nasilje v družini in nasilje nad ženskami.

V skladu z globoko zakoreninjeno tradicijo veliko ljudi še danes verjame, da je discipliniranje otrok in žensk z nasiljem upravičeno.

NASILJE V DRUŽINI JE DRUŽBENI PROBLEM

Nasilje v družini ni le osebni problem žrtve nasilja, problem partnerskega odnosa ali družine, v kateri se dogaja.

Nasilje v družini je specifičen družbeni problem, z Zakonom o preprečevanju nasilja v družini (Ur. l. RS, št. 16/2008) je to potrdila tudi Slovenija.²

Nasilje v družini poslabšuje kakovost življenja in ogroža psihofizično zdravje vseh, ki so mu izpostavljeni posredno ali neposredno.

Nasilje v družini ni omejeno na določene družine.

Najpogostejše žrtve nasilja v družini so ženske, otroci, osebe z različnimi ovirami³ in posebnimi potrebami ter starejši.

Nasilje v družini je vsako dejanje fizičnega, spolnega, psihičnega ali ekonomskega nasilja, ki se zgodi v družini ali gospodinjstvi enoti, med nekdanjima ali trenutnima zakoncema/partnerjema. Nasilje v družini nesorazmerno prizadeva ženske. (Povzeto po **Istanbulski konvenciji**.)⁴

¹ Več o problematiki nasilja nad ženskami in nasilja v družini v **Priročniku za delo z ženskami in otroki z izkušnjo nasilja**.

² Več pomembnih dokumentov s področja preprečevanja nasilja v družini.

³ Več: **Darja Zaviršek: Nasilje nad hendikepiranimi ženskami**.

⁴ Konvencija Sveta Evrope o preprečevanju nasilja nad ženskami in nasilja v družini ter o boju proti njima se na kratko imenuje Istanbulska konvencija, saj je bila odprta za podpise v Istanbulu leta 2011.

KONVENCIJA SVETA EVROPE O PREPREČEVANJU NASILJA NAD ŽENSKAMI IN NASILJA V DRUŽINI TER O BOJU PROTI NJIMA (ISTANBULSKA KONVENCIJA)

Eden od najpomembnejših⁵ evropskih dokumentov, ki sistemsko obravnavajo nasilje nad ženskami in nasilje v družini, je Konvencija Sveta Evrope o preprečevanju nasilja nad ženskami in nasilja v družini ter o boju proti njima (Istanbulska konvencija). To je celovita, za države, ki so jo ratificirale, pravno zavezujoča mednarodna pogodba, ki zahteva preventivo in zaščito žrtev ter kazenski pregon. Slovenija je konvencijo ratificirala 19. decembra 2014, veljati pa je začela 1. junija 2015. O pomembnosti vloge medijev pri preprečevanju nasilja govori 17. člen konvencije.⁶

NASILJE NAD ŽENSKAMI

Zgodovinska dejstva, raziskave, izkušnje vladnih in nevladnih organizacij kažejo, da so nasilju v družini mnogo pogostejše izpostavljene ženske. Različne mednarodne raziskave kažejo, da je v od 90 do 97 odstotkih primerov nasilja v družini povzročitelj nasilja moški, žrtev pa ženska (v več kot 90 odstotkih). Po **slovenski nacionalni raziskavi** je vsaka druga ženska (56,6 %) od dopolnjenega 15. leta starosti doživela eno od oblik nasilja.

Nasilje nad ženskami je razširjeno v vseh družbah. Ne pozna geografskih, kulturnih, socioloških ali ekonomskih meja.

Nasilje nad ženskami je ena od najbolj razširjenih in skritih oblik kršenja človekovih pravic ter oblika diskriminacije zaradi spola. Zgodovinsko neenaka razmerja moči med spoloma so pripeljala do prevlade moških nad ženskami in njihove diskriminacije. Neenako razmerje moči med spoloma tudi danes preprečuje celovito izboljšanje položaja žensk.

Tradicionalna, stereotipna stališča o vlogi žensk, na primer stališče, da morajo biti ženske podrejene moškim, lahko vodijo v upravičevanje nasilja kot oblike zaščite ali nadzora nad ženskami in tako ohranjajo nasilje nad ženskami.

Nasilje nad ženskami v družini je najpogostejša oblika nasilja nad ženskami. Mednarodne raziskave kažejo, da je večja verjetnost, da bo žensko napadel, poškodoval, posilil ali umoril sedanjí ali nekdanji partner kot katera koli druga oseba.

V družinskih razmerjih so ženske vseh starosti žrtve nasilja vseh vrst, tudi pretepanja, spolnega nasilja in psihičnega nasilja, kar žrtev naredi pasivno ali jo celo zlomi.

Nasilje nad ženskami pomeni kršitev človekovih pravic in obliko diskriminacije žensk ter vsa nasilna dejanja zaradi spola, ki povzročijo ali bi lahko povzročila fizične, spolne, psihične ali ekonomske posledice in trpljenje žensk, vključno z grožnjami s takimi dejanji, prisilo ali samovoljnim odvzemom prostosti ne glede na to, ali se zgodijo v javnem ali v zasebnem življenju. (Povzeto po **Istanbulski konvenciji**.)⁵

⁵ Konvencija Sveta Evrope o preprečevanju nasilja nad ženskami in nasilja v družini ter o boju proti njima se na kratko imenuje Istanbulska konvencija, saj je bila odprta za podpise v Istanbulu leta 2011.

⁶ 17. člen (sodelovanje zasebnega sektorja in medijev)

1. Pogodbenice spodbujajo zasebni sektor, sektor informacijske in komunikacijske tehnologije ter medije, ob spoštovanju njihove svobode izražanja in neodvisnosti, da sodelujejo pri pripravi in izvajanju politik ter določijo smernice in samourejevalne standarde za preprečevanje nasilja nad ženskami in okrepijo spoštovanje njihovega dostojanstva.

2. Pogodbenice v sodelovanju z zasebnim sektorjem razvijajo in spodbujajo usposobljenost otrok, staršev in učiteljev za ustrezno ravnanje z informacijsko-komunikacijskim okoljem, ki omogoča dostop do ponižujočih spolnih ali nasilnih vsebin, ki bi lahko bile škodljive.

NASILJE NAD OTROKI V DRUŽINI⁷

Med najpogostejšimi žrtvami nasilja v družinah so tudi otroci. Zaradi njihove ranljivosti jih zlorablajo tudi tisti, ki naj bi zanje skrbeli. Tveganje, da jih bodo odrasli zlorabili, se še poveča v primerih prikrajšanosti, posebnih potreb in drugih osebnih okoliščin otrok.

Nasilje nad ženskami v družini vedno prizadeva tudi otroke. Otroci so žrtve nasilja v družini, tudi če so mu izpostavljeni le kot priče. Žrtve nasilja so torej tudi v primerih, ko morajo opazovati oziroma poslušati ponavljajoče se nasilno vedenje ali se soočati s posledicami nasilja v družini.

Kakršno koli opravičevanje nasilja nad otroki v imenu discipliniranja s telesno kaznijo je nedopustno.

DRUŽBENI ODZIVI NA NASILJE V DRUŽINI IN NA NASILJE NAD ŽENSKAMI

Družba je pogosto strpna do nasilja v družini in do nasilja nad ženskami. Pogosti odzivi ljudi na informacije o nasilju so:

- **zanikanje:** nasilje se v resnici ni zgodilo; nasilja v tej družini/v tej skupnosti/v naši družbi ni; žrtve nasilja lažejo;
- **minimaliziranje:** nasilja je manj in je manj hudo, kot ga prikazujejo; žrtve pretiravajo; to so samo posamezni incidenti in ni sistematično nasilje;
- **racionalizacija:** nasilje je nastalo iz upravičenih razlogov; žrtev si je »to« zaslužila; žrtev je povzročiteljica nasilja izzivala, ni se mogel odzvati drugače;
- **napačno interpretiranje:** neustrezna, zavajajoča, napačna terminologija ali definicija nasilja (nestrinjanje, preobčutljivost, slaba komunikacija, prepir, konflikt, neustrezen izbor fotografij, posnetkov ...)⁸;
- **molk:** zaradi zakoreninjenega prepričanja, da je nasilje v družini zasebna stvar, molčijo moški, ženske, povzročitelji nasilja in žrtve; molčijo tudi tisti, ki nasilje opazujejo. Eden od razlogov za molk je prepričanje, da je nasilje del zasebnosti in da mora tam tudi ostati.

POVZROČITELJI IN ŽRTVE NASILJA V DRUŽINI

Moški so v zasebni sferi najpogosteje povzročitelji nasilja, ženske pa so najpogosteje žrtve. Zato govorimo o spolno specifičnem nasilju v partnerskih odnosih in intimnih razmerjih. Moški so pogosteje žrtve nasilja v javni sferi, povzročitelji so navadno moški.

Prepričanje, da povzročitelji nasilja pripadajo le določenim marginalnim družbenim skupinam, je napačno. Zmotno je tudi misliti, da povzročitelje nasilja lahko prepoznamo po zunanjih ali osebnostnih lastnostih. Običajno v javnosti ne kažejo nobenih očitnih zunanjih znakov ali vedenjskih motenj. Nasilje v družini lahko povzročajo tudi osebe, ki v družbi veljajo za ugledne, izobražene, prijazne ljudi ter za dobre može in očete.

Zakaj povzročajo nasilje? Vprašanje je lahko zavajajoče, kajti dejanja žrtev niso pomembna, vsak izgovor lahko povzročitelj uporabi kot razlog za izvajanje nasilja. Povzročitelj ne išče razloga, išče le opravičilo. Morda je žena/partnerka preveč posolila juho ali pa ni prišla domov ob »pravi« uri.

Specifične družbene skupine, iz katere bi prihajali povzročitelji nasilja ali žrtve, ni.

⁷ Več o nasilju nad otroki: Mateja Štirn: Poti otroka z izkušnjo nasilja - kako otroku nuditi ustrezno podporo in pomoč pri soočanju s posledicami nasilja, Doroteja Lešnik Mugnaioni: Otroci v primežu zlorabe moči, Nataša Vanček: Spolne zlorabe otrok.

⁸ Več: Dora Lešnik Mugnaioni: Kakšna je terminologija na področju obravnave nasilja nad ženskami in otroki?

DEJAVNIKI TVEGANJA NISO VZROKI ZA NASILJE

Odgovornost povzročiteljev nasilja je v naši družbi pogosto zmanjšana z opravičili, da so bili za nasilje krivi alkohol, stres ali pa celo žrtev sama. Povzročitelji in družba s pomočjo stereotipov in predsodkov odgovornost in krivdo za nasilje v partnerskem odnosu pripisujejo žrtvam. Pogosto si jo pripisujejo tudi žrtve same. Razlage, da partner nad njimi izvaja nasilje, prepoznavajo v svojem vedenju in ravnanju. Zaradi občutkov krivde, ki jim jo pripišejo drugi ali si jo pripišejo same, je žrtve sram, zato ne poiščejo pomoči. Obenem jih je strah še večjega nasilja.

Pomembno je, da dejavnikov tveganja ne zamenjujemo z vzroki za povzročanje nasilja. Ti dejavniki so: nasilje v otroštvu, bolezen, revščina, brezposelnost, zloraba alkohola in drugih drog, stres. Zaradi dejavnikov tveganja nasilje ni nič bolj sprejemljivo, odgovornost povzročitelja nasilja pa ne more biti manjša.

Izvajanje nasilja je naučen vzorec obnašanja. Za izvajanje nasilja je vselej odgovorna oseba, ki nasilje povzroča.

NASILNO VEDENJE POVZROČITELJ IZBERE

Nasilje si povzročitelj izbere kot način odziva – lahko bi se odločil tudi drugače. Nasilja zato ne smemo nikoli upravičevati z ravnanjem žrtve. Za nasilje ni nikoli kriva žrtev.

MOČ IN NADZOR

Nasilje je vedno posledica zlorabe moči v odnosih, ki temeljijo na neenakosti. Povzročitelj nasilja izkorišča moč nad družinskimi članicami in člani. Žrtve ne vidi kot enakovredne in ni pripravljen deliti moči v partnerskem odnosu. Zdi se mu, da si nasilje lahko »privošči«.

Pri nasilju ne gre za izgubo nadzora, temveč za prevzem nadzora. Povzročitelj nasilja običajno dobro ve, nad kom lahko izvaja nasilje, kje in kdaj ter katere »načine« lahko uporabi, da bo nasilje ostalo skrito in da zanj ne bo odgovarjal.

Povzročitelj nasilja svoje moči in nadzora nad žrtvijo ne ohranja samo s pomočjo fizičnega in spolnega nasilja, temveč tudi z osamitvami, poniževanjem, dominacijo, čustvenim zlorabljanjem, odtegotovanjem nujnih (gmotnih) dobrin in z drugimi pritiski. Nasilno vedenje vključuje tudi grožnje, zalezovanje, zmerjanje, nadzorovanje, spolno zlorabljanje, siljenje v spolne odnose, spletno nadlegovanje, znašanje nad domačimi živalmi.

CILJ NASILJA V DRUŽINI

Cilj nasilja je pridobiti, povečati ali dokazati svojo premoč nad žrtvijo.

Povzročitelj nasilja v družini si vedno prizadeva za:

1. popoln nadzor nad drugo osebo,
2. prevlado nad njo,
3. ustrahovanje,
4. dokazovanje premoči.

NASILJE V PARTNERSKEM ODNOSU JE DOLGOTRAJEN PROCES⁹

Nasilje se navadno začne s psihičnim nasiljem (poniževanjem, nadzorovanjem, grožnjami, posmehovanjem, zaničevanjem). Pogosto sledijo:

- fizično nasilje (klofute, brce, udarjanje, davljenje, privezovanje, metanje predmetov, cukanje za lase, pretepanje, ki vključuje različne načine in različne predmete),
- ekonomsko nasilje (nadzor nad denarjem),
- spolno nasilje (siljenje k spolnim odnosom, otipavanje proti žrtvini volji, dajanje grobih pripomb, siljenje h gledanju pornografije ali k spolnim odnosom z drugimi).

Žrtve običajno potrebujejo nekaj časa, preden nasilje v partnerskem odnosu prepoznajo in si priznajo, da se jim res dogaja.

OMEJEVANJE ŽIVLJENJSKEGA PROSTORA

Povzročitelj nasilja počasi, a vztrajno omejuje družabno življenje žrtve in uničuje njeno samospoštovanje. Žrtvi nasilja – pogosto v imenu ljubezni – oži življenjski prostor. Omejuje ji stike z drugimi ljudmi in čas za uresničevanje njenih želja in ciljev. Njena socialna mreža se krči.

Dogajanje »za zaprtimi vrati«, strah, občutki krivde, sram pred seboj in drugimi žrtev silijo v prikrievanje nasilja. Tudi če drugi opazijo, kaj se dogaja, žrtev nasilje zanika ali pa opravičuje partnerja. Varovanje skrivnosti še povečuje njeno osamljenost.

⁹ Več: Maja Plaz: Nasilje nad ženskami v partnerskih in sorodstvenih odnosih.

KROG, DINAMIKA IN SPIRALA NASILJA V PARTNERSKEM ODNOSU

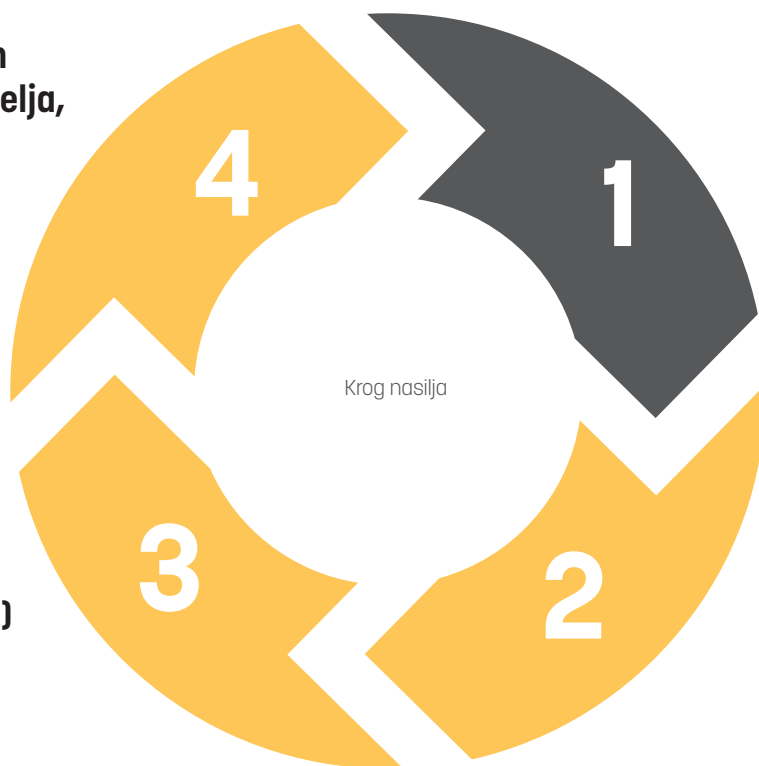
Krog nasilja v partnerskem odnosu ima štiri faze:

1 Sklene se z obžalovanjem in obljubami povzročitelja, da ne bo nikoli več nasilen.

2 Sledi obdobje opravičevanja (»medeni tedni«)

3 V odnosu začne naraščati napetost.

4 Napetost se stopnjuje v izbruh nasilja.

Žrtev povzročitelju navadno verjame, sledi novo obdobje naraščanja napetosti in začarani krog nasilja je sklenjen.

Faze nasilnega odnosa se ponavljajo v različnih časovnih presledkih. Čim dlje traja odnos s povzročiteljem nasilja, tem krajša so obdobja med posameznimi fazami. Faze »medeni tedni« pogosto ni več.

Nasilje v družini je dolgotrajen in dinamičen proces. Nasilje običajno postaja vse hujše in vse bolj pogosto. To imenujemo spirala nasilja v družini (glej sliko Spirala nasilja).

PRANJE MOŽGANOV IN NORMALIZACIJA NASILJA

Osebnost žrtve je mogoče učinkovito (z)lomiti z izmenjavanjem obdobj nasilja in ljubezni. Tako povzročitelj nasilja žrtvi »pere možgane«. Žrtev s časom nikomur več ne zaupa, izgublja samozaupanje, samospoštovanje, samozavest ... med obdobji brez nasilja in obdobji z nasiljem ni več jasne ločnice. Žrtev nasilje sprejema in išče opravičila zanj v svojem ravnanju. Nasilje postaja normalno.

Spirala nasilja

POSLEDICE NASILJA V DRUŽINI

Nasilje v družini se pogosto izraža z zelo hudimi dejanji s težkimi in travmatičnimi posledicami. Žrtve nasilja doživljajo različno, velja pa, da čim bolj so dejanja huda in čim dlje trajajo, tem hujše in bolj dolgotrajne so posledice.

Posledice nasilja v družini niso za vse žrtve enake.

Najpogostejše so:

- **telo:** pomanjkanje energije, utrujenost, vrtoglavica, prebavne motnje, izguba teka, bolezni, poškodbe, (kronične) bolečine, alergije, spontani splavi, invalidnost, smrt;

- **psiha:** izguba stika s sabo, nemotiviranost, stres, travma, tesnoba, kronična zaskrbljenost, fobije, napadi panike, motnje koncentracije in spomina, motnje spanja, ranljivost, apatija, depresija; dvom o lastnem duševnem zdravju, samomorilne misli;

- **čustvovanje:** strah, sram, krivda, jeza, žalost, nemoč, obup;

- **identiteta:** slaba samopodoba, manjvrednost, zaznamovanost, izguba samozaupanja;

- **vedenje:** pomanjkljiva skrb zase, neučinkovitost, motnje hranjenja, zloraba zdravil, alkohola, drog, samopoškodovanje, agresija, delinkventnost, odklanjanje spolnosti, promiskuiteta;

- **socialni odnosi in komuniciranje:** oteženo navezovanje stikov, vzpostavljanje in ohranjanje odnosov, odvisnost od odnosov, pomanjkljive socialne spretnosti, socialna osamitev.

TELO

PSIHA

ČUSTVOVANJE

IDENTITETA

VEDENJE

SOCIALNI ODNOSI
IN KOMUNICIRANJE

ZAKAJ ŽRTVE OSTAJAJO V ODNOSU S POVZROČITELJEM NASILJA?

Osebi v nasilnem odnosu si ne delita zgolj nasilnih trenutkov. Odnos med povzročiteljem nasilja in žrtvijo označujejo obojestranska naklonjenost, skupni dogodki, čustvena navezanost in skupna ekonomska vlaganja, kar otežuje odhod žrtve iz nasilnega odnosa.

Razlogi za ostajanje v odnosu s povzročiteljem nasilja so številni in kompleksni:

- skupni otroci (nekateri ženske odidejo iz nasilnega odnosa šele, ko so fizično ogroženi tudi otroci, druge takrat, ko otroci odrastejo oziroma se osamosvojijo),
- spomin na »dobre stare čase«,
- neprepoznani pravi vzroki za nasilje,
- idealiziranje nasilnega partnerja,
- žrtev verjame obljubam povzročitelja nasilja, da se nasilje ne bo nikoli več ponovilo,
- vzbujanje občutka krivde, če želi žrtev zapustiti povzročitelja nasilja,
- strah zaradi groženj (s hujšim nasiljem ali z umorom),
- zanikanje, molk, minimaliziranje, »zamrznjeni strah«,
- naučena nebogljenost, pasivnost,
- pomanjkanje samozavesti, samospoštovanja in zaupanja vase,
- omejitve, ki nastanejo zaradi popolnega nadzora in osamitve,
- strah pred osamljenostjo,
- telesna in duševna izčrpanost,
- izkušnje nasilja iz primarne družine,
- pomanjkanje učinkovitih institucij, ki bi žrtev zaščitile,
- okolje ne verjame zgodbi žrtve, ki doživlja nasilje,
- pomanjkanje informacij,
- revščina in brezposelnost,
- vera, običaji,
- družbena pričakovanja (krivda, odgovornost, slaba vest).

Odhod iz nasilnega odnosa zahteva veliko poguma in vztrajnosti.

ODHOD ŽRTVE IZ NASILNEGA ODNOSA

Povprečna doba, preden žrtev zapusti nasilni odnos, po nekaterih raziskavah traja sedem let.

Odlomitev žrtve, da zapusti povzročitelja nasilja, je dolgotrajen proces - traja lahko tudi več deset let. Zaradi poniževanja in nasilja je psihična vzdržljivost žrtve močno oslABLJENA, nenehen strah ji preprečuje učinkovito upiranje. Žrtve, ki trpijo najtežje oblike nasilja, o nasilju najdlje molčijo. Žrtve se naučijo strategije preživetja v nasilnem odnosu.

Odhod iz nasilnega odnosa je pogosto izjemno nevarno stanje, v katero se številne žrtve podajo šele takrat, ko so prepričane, da ne morejo ničesar več izgubiti, in so pripravljene tvegati tudi svoje življenje.

Žrtev z odhodom včasih tudi v očeh družbe ogroža sebe in otroke. V primeru, da v nasilju vztraja, pa pogosto dobi oznako, da ne zna zaščititi svojih otrok.

INTIMNOPARTNERSKI UMORI¹⁰

Raziskave kažejo, da intimnopartnerski umori niso nesreče ali naključna kazniva dejanja, ki jih nepričakovano storijo sicer nenasilni posamezniki zaradi trenutnega besa ali »izbruha strasti«. Največkrat je to končno dejanje v dolgotrajnem nasilju. Takšna kazniva dejanja je mogoče ob ustreznem ukrepanju in preventivnem delovanju preprečiti.

Intimnopartnerski umori so najpogostejša oblika smrtonosnega nasilja nad ženskami, skoraj polovico vseh umorov in poskusov umorov žensk v Sloveniji zagrešijo zdajšnji ali nekdanji intimni oziroma zakonski partnerji. Običajno so to napovedana kazniva dejanja; moški, ki jih izvršijo, so pred kaznivim dejanjem svojo namero navadno kazali z grožnjami in drugimi oblikami nasilja.

Otroci so v teh primerih postranske žrtve: ostanejo brez obeh staršev. V dobri tretjini primerov so priče zločina, največkrat umora svoje mame.

¹⁰ Več: Jasna Podreka: Intimnopartnerski umori v Sloveniji in njihova spolna zaznamovanost.

PODATKI O NASILJU V DRUŽINI IN O NASILJU NAD ŽENSKAMI ZA SLOVENIJO

Velik del nasilja v družini in nasilja nad ženskami ostaja neprijavljen, zato jasne slike o tovrstnem nasilju ni. Nasilja pogosto ne prijavijo niti žrtve niti sosede, včasih ga spregledajo tudi strokovnjakinje in strokovnjaki. Skrito ostaja zaradi družbenih norm, tabujev, stigmatizacije in stereotipov. Nasilje v družini je ena od največjih »temnih peg« v uradnih statistikah. Pristojni organi navadno izvedo le za najhujša nasilna dejanja nasilja v družini.

Uradne zbirke podatkov v Sloveniji so pomanjkljive in nezanesljive. Primerjava med zbirkami podatkov institucij, ki obravnavajo nasilje v družini in nasilje nad ženskami (tožilstvo, sodstvo, policija, socialno varstvo, šolstvo, zdravstvo), ni mogoča zaradi različnih metodologij zbiranja statističnih podatkov.

Navajamo raziskavi, ki sta trenutno za Slovenijo najbolj relevantni.

1. Največja raziskava o nasilju nad ženskami v Evropi iz leta 2014 (Agencija Evropske unije za temeljne pravice - FRA)

Nasilje nad ženskami v državah Evropske unije obstaja za »varnimi« domačimi zidovi, na delovnih mestih, v javnosti in na spletu.

- Vsaka tretja ženska (33 %) je po 15. letu starosti doživela fizično in/ali spolno nasilje.

- Do približno 22 odstotkov žensk je fizično in/ali spolno nasilen partner, pet odstotkov vseh žensk je bilo posiljenih; skoraj vsaka deseta ženska, ki jo je spolno zlorabila oseba, s katero ni bila v partnerskem odnosu, navaja, da jo je posilil več kot en storilec.

- 43 odstotkov žensk je doživelo obliko psihičnega nasilja. Partnerji so jih javno poniževali, jim prepovedali zapuščanje doma, jih zaklepali, jih silili h gledanju pornografije ali jim grozili z nasiljem ...

- 12 odstotkov žensk je doživelo spolno nasilje v otroštvu; polovice storilcev žrtve niso poznale.

- 11 odstotkov žensk je doživelo različne oblike spletnega oziroma digitalnega nasilja: dobile so nespodobna povabila na družbenih omrežjih, nespodobno e-pošto ali SMS-sporočila. 20 odstotkov žrtev nadlegovanja po spletu je bilo mladih žensk, starih od 18 do 29 let.

- Posamezno obliko spolnega nadlegovanja je doživela več kot polovica vseh Evropejk (55 %).

- 32 odstotkov vseh žrtev spolnega nadlegovanja je odgovorilo, da je bil storilec nadrejena oseba, sodelavec ali stranka.

2. Prva in do zdaj edina slovenska nacionalna raziskava »Pojavnost nasilja in odzivnost na nasilje v zasebni sferi in partnerskih odnosih« iz leta 2010

V Sloveniji je po tej raziskavi vsaka druga ženska (56,6 %) po dopolnjenem 15. letu starosti doživela kakšno od oblik nasilja v zasebni sferi (psihično, fizično, premoženjsko nasilje; omejevanje gibanja, spolno nasilje).

Ženske so najpogosteje doživljale:

- psihično nasilje (49,3 %),
- fizično nasilje (23 %),
- premoženjsko nasilje (14,1 %),
- spolno nasilje (6,5 %),
- nasilje med nosečnostjo (5,5 %).

4,5 odstotka žensk je poročalo, da je bil povzročitelj nasilja tudi do otrok, najpogosteje psihično, potem fizično in spolno.

V veliki večini so bili povzročitelji nasilja moški (90,8 %), s katerimi so bile žrtve v intimni partnerski zvezi. Petina jih je redno uživala alkohol, 16,7 odstotka nikoli.

II. POROČANJE

1. IZOGIBANJE MITOM IN STEREOTIPOM O NASILJU V DRUŽINI IN O NASILJU NAD ŽENSKAMI

Pri poročanju o nasilju v družini in o nasilju nad ženskami morajo biti novinarke in novinarji posebno pozorni na stereotipe in mite o nasilju v družini in o nasilju nad ženskami, ki v družbi nasilje utrjujejo in ohranjajo.¹¹

Pri stereotipih poteka proces pripisovanja lastnosti posameznicam in posameznikom na podlagi njihove skupinske pripadnosti. Stereotipi poudarjajo tipične in za nas pomembne poteze objektov.¹² Stereotip je v obliki sodb posplošeno predstavljanje in dojemanje družbenih pojavov, družbenih skupin in njihovih pripadnic/pripadnikov.

Nekaj najpogostejših stereotipov:

Stereotip: Povzročitelji nasilja v družini in nasilja nad ženskami so pripadniki druge rase, narodnosti, nižjega družbenega sloja.

Dejstvo: Storilci so pripadniki vseh ras, nacionalnosti in družbenih slojev.

Raziskava Svetovne zdravstvene organizacije, ki je vključevala deset držav (npr. Japonsko, Tajsko, Etiopijo, Srbijo, Bangladeš, Novo Zelandijo), je pokazala, da se odstotki fizičnega in spolnega nasilja nad ženskami, ki ga je zakrivil intimni partner, gibljejo od 15 odstotkov na Japonskem do 71 odstotkov v Etiopiji.

VEČ ...

Stereotip: To so konflikti, težave v odnosu; partnerja sta se sprla, zato sta oba odgovorna za nasilje.

Dejstvo: Nasilje se pogosto enači s konfliktom oziroma napačno interpretira kot konflikt, s čimer se zmanjšuje resnost problema. Z razumevanjem nasilja kot konflikta se porazdelita odgovornost in krivda med povzročitelja nasilja in žrtvijo. O konfliktu govorimo, ko gre za dve ali več vpletenih strani z različnimi, nasprotujočimi si stališči, položaji, interesi, identitetami in ko je razmerje moči med vpletenimi stranmi enako (enkrat obvelja moja beseda, drugič tvoja, tretjič skleneva kompromis). Nasilje v družini je dolgotrajen proces z zlorabo moči.

VEČ ...

Stereotip: Če ženska želi zapustiti povzročitelja nasilja, to tudi stori. Če v nasilnem odnosu vztraja, verjetno uživa v tem, da jo moški tepe.

Dejstvo: Ženske ne odidejo iz nasilnega odnosa iz več razlogov: zaradi sramu, strahu, ekonomske odvisnosti, nezaupanja v institucije, ker nimajo kam. Najpogosteje se različni razlogi med seboj prepletajo in položaj žensk še bolj zapletejo. Po različnih raziskavah v povprečju mine sedem let, preden žrtev zapusti nasilni odnos. Prav tako se v povprečju sedemkrat vrnejo, preden zares odidejo.

VEČ ...

Stereotip: Pretepanje žensk je povezano s partnerjevim alkoholizmom, v številnih primerih je prav alkohol vzrok nasilja.

Dejstvo: Alkohol je lahko dejavnik tveganja, ni pa vzrok za nasilje. Nekateri povzročitelji nasilja se napijejo, preden začnejo pretepati svojo partnerko; to storijo z namenom, da bi imeli opravičilo za nasilje. Navajajo, da so bili pijani, da se samega dejanja ne spominjajo in da se niso mogli nadzorovati. **Slovenska nacionalna raziskava** iz leta 2010 je razkrila, da med povzročitelji nasilja ni več alkoholikov, kot jih je v običajni populaciji moških. Alkohol ni opravičilo za nasilje.

VEČ ...

¹¹ Novinarke in novinarji naj se izogibajo navajanju individualnih lastnosti žrtve (pogosto menja partnerje, izzivalno se oblači, jezika, zapustila je otroke, izbrala si je mlajšega partnerja, ne zna z denarjem, ni dobra gospodinja, ni dobra skrbela za otroke) in individualnih lastnosti povzročitelja nasilja (rad spije kakšen kozarček, je vzkipljiv, ima močno spolno slo, je močno ljubosumen), saj te utrjujejo spolne in družbene stereotipe in s tem neutemeljeno opravičujejo nasilje.

¹² Ule, M. (1997) Temelji socialne psihologije. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče (str. 157 in 193).

Stereotip: Ženske si včasih zaslužijo, da jih partner pretepe. Jezikala je, zato jo je pretepel.

Dejstvo: Povzročitelj nasilja izgubi notranjo samokontrolo zaradi naučenih vzorcev obnašanja, nezmožnosti odpravljanja konfliktov brez nasilja, zaradi nespoštovanja žensk in prepričanja o naravni podrejenosti žensk, ne pa zato, ker je njegova partnerka nekaj rekla ali storila. Nobeno dejanje žrtve ni opravičilo za nasilje.

VEČ ...

Stereotip: Pretepanje žensk in otrok je značilnost družin iz nižjega sloja. To so revni in neizobraženi ljudje ter priseljenci. Pri premožnejših, izobraženih ljudeh je nasilje redek pojav.

Dejstvo: Nasilje ne pozna meja. Dogaja se v vseh družbenih razredih in družbenih skupinah, morda je pri družinah z nižjim življenjskim standardom le bolj transparentno. Tudi žrtve iz višjih slojev pogosto težko poiščejo pomoč, saj se bojijo, da bodo povzročitelji nasilja izkoristili svoj položaj oziroma vpliv. Po podatkih **slovenske nacionalne raziskave** iz leta 2010 je med povzročitelji nasilja visok delež zelo visoko izobraženih (11 odstotkov z magisterijem in 1,6 odstotka z doktoratom).

VEČ ...

Stereotip: Ženske si nasilje izmišljujejo, da bi manipulirale z otroki in se maščevale oziroma »nagajale« partnerju.

Dejstvo: Večine nasilja, ki ga doživijo, ženske nikoli ne prijavijo. Odločitev za prijavo ni lahka. Za to potrebujejo veliko poguma in vztrajnosti, saj so postopki dolgi, ženske pa se v njih (znova) znajdejo v vlogi žrtve. Žrtve niso zmožne predstaviti vseh nasilnih dogodkov, pogosto spregovorijo le o tistih, ki so jih posebej prizadeli ali ponižali. Lažnih prijav je po statistikah policije izjemno malo.

VEČ ...

Stereotip: »Sama je prosila za to.« Ženske posilijo, ker izzivajo z oblačili in obnašanjem, ker se ponoči same sprehajajo ...

Dejstvo: To so izgovori, s katerimi povzročitelji nasilja opravičujejo svoja dejanja in prelagajo odgovornost za spolno nasilje na žrtve. Nikoli ni za posilstvo kriva žrtev, kriv in odgovoren je vedno le povzročitelj nasilja. Ženske imajo pravico, da se oblačijo po svoji izbiri in da hodijo ponoči same naokrog. Sicer pa spolno nasilje ženske doživljajo ne glede na svoj videz.

Stereotip: Posiljene so samo mlade ženske.

Dejstvo: Ženske vseh starosti so žrtve posilstva in drugih oblik spolnega nasilja. Po podatkih policije je od leta 2012 do konca leta 2015 različne oblike spolnega nasilja preživelo več kot 700 žensk vseh starosti, od tega jih je bilo 22 starejših od 64 let.

Stereotip: Posiljevalci te napadejo v temni ulici.

Dejstvo: V večini primerov je storilec moški, ki ga ženska pozna in mu zaupa. Največkrat je to partner, zakonec, oče, oči, prijatelj, znanec, sodelavec ..., ki je zlorabil njeno zaupanje. Ženska to, kar se ji je zgodilo, pogosto težko definira kot spolno nasilje, ker družbeni miti v njej utrjujejo prepričanje, da moški, ki mu zaupaš, ne more biti spolno nasilen. Po podatkih **raziskave FRA** je bilo v Evropski uniji posiljenih 5 odstotkov žensk oziroma vsaka dvajseta ženska, starejša od 15 let. Med ženskami, ki so v raziskavi navedle, da jih je posilil tedanji partner, jih je približno tretjina (31 %) navedla, da jih je posilil šestkrat ali večkrat.

2. INFORMIRANJE IN OZAVEŠČANJE JAVNOSTI O NESPREJEMLJIVO- STI NASILJA V DRUŽINI IN NASILJA NAD ŽENSKAMI

S pravnim pristopom lahko novinarke in novinarji pripomorejo k ozaveščanju o nesprijemljivosti nasilja v družini in nasilja nad ženskami. Vedeti je treba, da sta nasilje v družini in nasilje nad ženskami dolgotrajen in kompleksen proces, zato naj ju ne poskušajo skrčiti na prepiranje, konflikt, spor, nesporazum.

Nasilje v družini niso posamezni incidenti oziroma naključne, izolirane izgube nadzora, temveč ponavljajoča se dejanja. Nasilne epizode so del zapletenega, neprekinjenega vzorca vedenja, v katerem je nasilje sestavni del dinamike v odnosu.

Strast, ljubosumje, maščevanja so pogosto razumljeni kot povodi za nasilje. Toda to so le izgovori oziroma opravičila povzročitelja in okolja za nasilje. Pomembno je, da novinarke in novinarji pri poročanju ne utrjujejo stereotipnih predstav o vzrokih za nasilje.

Ob primerih nasilja v družini in nasilja nad ženskami bi morali mediji dosledno sporočati, da je tovrstno nasilje vselej in povsod nesprijemljivo in nedopustno. Ustrezno pozornost bi morali namenjati tudi sistemskemu preprečevanju nasilja, zlasti doslednemu preiskovanju, preganjanju in kaznovanju nasilja.

Priporočamo, da novinarke in novinarji pri poročanju o nasilju v družini in o nasilju nad ženskami v prispevke vključijo informacije, kje lahko žrtve poiščejo pomoč.¹³

V pomoč novinarkam in novinarjem navajamo nekaj predlogov.

Prijavite nasilje v družini! Če doživljate nasilje ali sumite, da ga nekdo doživlja, ga prijavite na intervencijsko telefonsko številko **policije** 113. Podajte čim več informacij o nasilju in udeleženi osebah.

Če ste žrtev nasilja, se po pomoč obrnite na **policijsko postajo, center za socialno delo** v svojem domačem kraju ali na svojo osebno zdravnico/zdravnika. Pomoč dajejo tudi različne nevladne organizacije (npr. **Društvo SOS telefon za ženske in otroke - žrtve nasilja, Društvo za nenasilno komunikacijo, Zavod Emma**). Zavedajte se, da pomoč potrebujete in da ste do nje upravičeni.

Vsako nasilje je nedopustno in neopravičljivo. Za nasilje je vedno odgovoren povzročitelj nasilja, zanj ni nikoli kriva žrtev. Pravica vsakega človeka je, da živi življenje brez nasilja. Pokličite **policijo, center za socialno delo** ali nevladne organizacije s področja preprečevanja nasilja v družini. O nasilju seznanite svojo osebno zdravnico/zdravnika.

Ko želite opozoriti na nasilje ali na sum nasilja in se ne želite izpostaviti z imenom in priimkom, ga prijavite na policijo (**080 12 00 - anonimna prijava**) ali **center za socialno delo** ter poudarite, da želite ostati anonimni. Anonimno prijavo lahko podate tudi na SOS telefonu za ženske in otroke - žrtve nasilja (**080 11 55**). Podajte čim več informacij o nasilju in udeleženi osebah. Prijava je pomembna za nadaljnje postopke, da institucije za nasilje IZVEDO.

Še posebej pomembno je, da nasilje prijavimo, ko gre za nasilje nad otroki. Ko gre za otroke ne bodimo anonimni in postanimo njihov glas.

Dodatne informacije o postopkih na policiji in centrih za socialno delo v primerih nasilja v družini sta na svojih spletnih straneh objavili **slovenska policija** in **Skupnost centrov za socialno delo Slovenije**.

¹³ Več: Dalida Horvat in Katja Matko: Oblike pomoči, pristojnosti in organizacije, ki pomagajo ženskam in otrokom - žrtvam nasilja.

3. IZBIRANJE STROKOVNO USPOSOBLJENIH SOGOVORNIC IN SOGOVORNIKOV

Novinarke in novinarji morajo biti previdni, ko izbirajo sogovornice in sogovornike. Zanesljive in strokovne informacije lahko dobijo pri raziskovalkah in raziskovalcih na univerzah ter v nevladnih in vladnih organizacijah, ki se ukvarjajo z vprašanjem nasilja v družini in nasilja nad ženskami.

Pri objavi izjav sosed in sosedov, znank in znancev ter sorodnic in sorodnikov je treba upoštevati, da so lahko njihove izjave zaradi čustvene vpletenosti pristranske, da ne poznajo podrobnosti ali pa si jih napačno razlagajo. Dogaja se, da poudarjajo značilnosti vpletenih, ki niso ključne in lahko zameglijo razumevanje nasilja v družini in nasilja nad ženskami. Okolica se pogosto postavi na stran povzročitelja in okrivi za nasilje žrtev; take izjave zato neredko spodbujajo stereotipe in mite.

Ob nasilju v družini in ob nasilju nad ženskami je še posebej pomembno, da je meja med dejstvi in komentarji jasna tako pri izjavah sogovornic/sogovornikov kot v samem opisu dogajanja.

Kontakti za medije:

Policija: Generalna policijska uprava, Sektor za odnose z javnostjo
E-naslov: mediji@policija.si
Telefon: (01) 428 57 45

Centri za socialno delo: Skupnost centrov za socialno delo Slovenije
Darja Kuzmanič Korva, Sendi Murgel
E-naslov: info@scsd.si
Telefon: (08) 20 22 400; (01) 436 68 58

Strokovnjakinje/strokovnjaki:

Špela Veselič – Društvo SOS telefon za ženske in otroke – žrtve nasilja
E-naslov: drustvo-sos@drustvo-sos.si

Katja Zabukovec Kerin – Društvo za nenasilno komunikacijo
E-naslov: info@drustvo-dnk.si

Jasna Podreka – Društvo SOS telefon za ženske in otroke – žrtve nasilja, Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta
E-naslov: jasnapodreka@gmail.com

Vesna Leskošek – Univerza v Ljubljani, Fakulteta za socialno delo
E-naslov: vesna.leskosek@fsd.uni-lj.si

Mojca Urek – Univerza v Ljubljani, Fakulteta za socialno delo
E-naslov: mojca.urek@fsd.uni-lj.si

Darja Zaviršek – Univerza v Ljubljani, Fakulteta za socialno delo
E-naslov: darja.zavirsek@fsd.uni-lj.si

Dragan Petrovec – Univerza v Ljubljani, Pravna fakulteta, Inštitut za kriminologijo
E-naslov: dragan.petrovec@pf.uni-lj.si

Majda Mramor – specialistka klinične psihologije, izkustvena gestalt terapevtka
E-naslov: drustvo-sos@drustvo-sos.si

Več kontaktov za medije: varne hiše, zavetišča, zatočišča in materinski domovi ter drugi programi za preprečevanje nasilja, ki delujejo po Sloveniji.

Primer **neustreznega** poročanja iz slovenskih medijev kaže, kako lahko izjava znank/znancev vpliva, da bralka/bralec sočustvuje s povzročiteljem nasilja:

Ljudje, ki poznajo M. D. (v prispevku je navedeno polno ime) iz Brunšvika, ne morejo doumeti, kaj se je prelomilo v njem, da je vzel življenje dekletu, o katerem z njimi nikoli ni govoril. Kriminalisti so o motivu za krut zločin napisali, da je D. (v prispevku je naveden priimek) to storil iz ljubosumja.

4. NERAZKRITJE IDENTITETE VPLETENIH, ČE TO NI V JAVNEM INTERESU, IN OBZIRNOST PRI RAZKRIVANJU PODATKOV IN PODROBNOSTI DOGAJANJA

Novinarke in novinarji z razkritjem identitete in podrobnosti dogajanja neupravičeno posegajo v zasebnost žrtve, ji povzročijo dodatno trpljenje in jo po nepotrebnem razgalijo v javnosti, zaradi česar žrtev znova podoživlja svoje trpljenje.

Zasebnost in varnost žrtve je treba spoštovati tudi zato, da ne bi bila zaradi razkritja identitete še bolj ogrožena, prizadeta in ponižana. Objava osebnih podatkov lahko vpletenim povzroči dodatno škodo in jih stigmatizira. Poveča lahko tudi občutek sramu, kar je lahko za žrtev destruktivno v okolju, v katerem živi.

Novinarke in novinarji se morajo zavedati posledic, ki jih lahko ima prepodrobno poročanje za vse, ki jih je nasilje v družini prizadelo (zlasti za otroke).

Kadar so udeleženi otroci, je treba upoštevati največjo otrokovo korist in temeljne pravice otrok (varstvo pred diskriminacijo, delovanje v največjo otrokovo korist, skrb za njegov celostni razvoj in preživetje, spoštovanje njegovega mnenja).

Prav tako je treba spoštovati pravico posameznice/posameznika do zasebnosti in se izogibati senzacionalističnemu in neupravičenemu razkrivanju zasebnosti.

Pri poročanju o nasilju v družini je treba varovati dostojanstvo vseh vpletenih.

Test sorazmernosti (povzet po **Smernicah za poročanje o otrocih**)

Pri presoji, ali ima pravica javnosti do obveščeni prednost pred pravico žrtev nasilja do zasebnosti, uporabimo test sorazmernosti:

1. Ali je poseg v pravico žrtve nasilja do zasebnosti nujen za to, da je javnost o dogodku obveščena?
2. Ali je poseg v zasebnost žrtve nasilja edini mogoči način za obveščanje javnosti o dogodku?
3. Ali bo korist, ki jo bo od objave imela javnost, večja od škode, ki jo poseg v zasebnost povzroči žrtvi nasilja?

Izpolnjeni morajo biti vsi trije pogoji.

5. NASILJE JE OBRAVNAVANO V DRUŽBENEM KONTEKSTU (NASILJA NE OPRAVIČUJEMO S KULTURO, TRADICIJO IN RELIGIJO)

Nasilje v družini in nasilje nad ženskami sta prisotna v vseh družbah. Novinarke in novinarji morajo biti previdni pri opisovanju osebnih okoliščin vpletenih (religija, nacionalnost, družbeni položaj), s katerimi bi lahko opravičevali kakršno koli obliko nasilja ali reproducirali družbene stereotipe in stereotipe o nasilju.

V poročilih o porokah mladoletnih romskih deklet lahko pogosto razberemo opravičevanje tovrstnih praks, ki da jih je mogoče tolerirati kot del romske kulture. Opravičevanje se uporablja tudi v primerih, ko so v nasilje vpleteni pripadnice/pripadniki določene religije.

Na primer: ko novinarke in novinarji poročajo o spolnih napadih migrantov (denimo v velikih nemških mestih), naj število spolnih napadov primerjajo s številom spolnih napadov na množičnih dogodkih, na katerih ni bilo migrantov (Oktoberfest, javna prevozna sredstva, zabave v študentskih kampusih ...).

6. PREVIDNOST PRI IZBIRI FOTOGRAFIJ, POSNETKOV IN DRUGEGA VIZUALNEGA GRADIVA

Mediji naj objavljajo slike in posnetke, ki ne posegajo v dostojanstvo žrtve in vpletenih. To velja tako za simbolne, arhivske slike kot za fotografije s kraja dogodka.

Slike, ki preveč nazorno prikazujejo poškodbe na osebah, ali slike, kot je »okrvavljen nož«, posegajo v človekovo dostojanstvo, hkrati pa reproducirajo stereotipe in po nepotrebem potencirajo občutek nevarnosti.

V izjavi iz leta 2006 je Novinarsko častno razsodišče opozorilo, da je v slovenskih medijih, zlasti v tabloidih, močno padla občutljivost za temeljno dostojanstvo človeškega bitja po smrti: »Vsak človek ima pravico do pietete, tudi ljudje, ki so zaradi tega, ker so javne osebe, sicer bolj izpostavljeni medijski radovednosti. V omenjenih medijih se ta radovednost že pri 'navadnem' človeku, pri katerem je pogosto nasilna ali nenavadna smrt edini povod, da postane zanimiv za javnost, velikokrat spušča pod dopustno raven – pri čemer način obdelave novice služi zgolj zadovoljevanju plehke in opravljive radovednosti. Objava fotografij in posnetkov trupel, posmrtnih ostankov in obdukcijskih zapisnikov je neetična. Upravičiti jo je mogoče le v izjemnih primerih.«

PRIMERI USTREZNEGA IN NEUSTREZNEGA POROČANJA

Primeri poročanja so iz slovenskih tiskanih in spletnih medijev. Identiteta vpletenih je zakrita, da vpletenim z objavo ne bi povzročali dodatne škode.

Primer **ustreznega** poročanja:

Nasilno dejanje je postavljeno v kontekst nasilja v družini, navedene so posledice za storilca, identiteta vpletenih ni razkrita.

1. 1. nekaj pred 19. uro so policiste poklicali na pomoč zaradi nasilja v družini v okolici Novega mesta. Takoj so odšli na kraj in v bližini izsledili 36-letnega nasilneža, ki je bil pod vplivom alkohola. Moški se ni pomiril in ni upošteval njihovih ukazov. Grozil je sosedom in policistom, zato so uporabili prisilna sredstva in nasilneža obvladali. Poklicali so reševalce, ki so oskrbeli pretepeno in poškodovano žrtev nasilja v družini. Policisti so zbrali obvestila in ugotovili, da je pijan nasilnež ob prihodu domov pretepel svojo ženo in v steno porinil otroka. Moški je v preteklosti pogosto izvajal nasilje nad svojo ženo in jo pretepal, vendar žrtev zaradi strahu pred nasilnežem ni poiskala pomoči. Policisti so moškega odpeljali v prostore za pridržanje in mu zaradi razlogov za sum, da bo ogrozil življenje, osebno varnost in svobodo svoje žene, izrekli ukrep prepovedi približevanja. O izrečenem ukrepu so obvestili pristojne institucije in preiskovalnega sodnika, ki bo presodil o podaljšanju ukrepa. 36-letnega moškega bodo ovadili zaradi kaznivega dejanja nasilja v družini.

Prispevek poleg informiranja javnosti o nasilju v družini vsebuje tudi napotke za pomoč žrtvam.

Policisti pozivajo žrtve in vse, ki v svoji bližini zaznavajo oblike nasilja, da to sporočijo na številko 113 ali na anonimno telefonsko številko 080 1200. »Prijava nasilja je lahko edino upanje za žrtev, saj ste morda edini, ki veste za njeno trpljenje. Žrtev je lahko strah, sram, počuti se krivo in ne vidi izhoda, prepričana je, da lahko z uporom tvega še večje nasilje in maščevanje storilca,« pojasnjujejo na policiji in dodajajo, "malo verjetno je, da se nasilje v družini konča samo od sebe. Zato ga je potrebno ustaviti in preprečiti!"

Primeri neustreznega poročanja:

Identiteta žrtve (slika in ime) je razkrita, kot vzrok umora je navedeno ljubosumje in ne nasilje v družini. Prispevek ne vsebuje izjave strokovno usposobljene sogovornice/sogovornika, ki bi podala obrazložitev dogajanja ali napotila za pomoč žrtvam.¹⁴

Očim iz ljubosumja ubil triletnico

Velika Britanija je šokirana. Ker je s strani mame triletna L. (v prispevku je navedeno ime) dobivala več pozornosti kakor on, jo je očim brutalno pretepel in umoril.

Tukaj je bila slika deklice s pripisom: »Mala L. (v prispevku je navedeno ime) je bila vedno vesela in polna življenja«.

Mala L. (v prispevku je navedeno ime) je bila živahna triletna deklica, polna življenja in venomer vesela. A prav njeno veselje in iskanje pozornosti pri mami sta jo stala življenja. Potem ko je njena mama zjutraj odšla v službo, bi jo moral mamin partner D. C. (v prispevku sta navedena ime in priimek) odpeljati v vrtec, a tja ni nikoli prišla. C. (v prispevku je naveden priimek) je njeni vzgojiteljici sporočil, da male L. (v prispevku je navedeno ime) ne bo v vrtec, saj da je zbolela. Ko je mati prišla iz službe našla malo L. (v prispevku je navedeno ime) v postelji, je mislila, da spi. Ko jo je hotela prebuditi, je opazila, da je mrzla in otrdela.

Umora je osumljen mamin partner D. C. (v prispevku sta navedena ime in priimek).

Poklicala je reševalce, ki so jo poskušali oživeti, a bilo je prepozno. Mala L. (v prispevku je navedeno ime) je bila mrtva. Policija je hitro posumila na D. (v prispevku je naveden priimek), saj je bil v preteklosti že večkrat ljubosumen, ker naj bi mama male L. (v prispevku je navedeno ime) hčerkici posvečala več pozornosti kakor njemu. Obdukcija je pokazala, da je imela L. (v prispevku je navedeno ime) poškodovane možgane ter več zlomov kosti, ki so bili posledica okrutnega pretepa. Pretepel naj bi jo ravno D. (v prispevku je naveden priimek), ki pa vse obtožbe vztrajno zanika.

Prispevek z objavo fotografije, podrobnim opisovanjem poškodb žrtve in objavo zapisa z družbenega omrežja, katerega avtorica je domnevno sestra žrtve, neupravičeno posega v zasebnost žrtve in njene družine. Novinarke in novinarji bi morali upoštevati tudi dejstvo, da so sorodnice/sorodniki v šoku in pogosto nevajeni medijskega nastopanja. Nasilje v družini nad otrokom je neustrezno poimenovano kot »neznanka«. Prispevek ne vsebuje izjave strokovno usposobljene sogovornice/sogovornika o nasilju v družini nad otroki.¹⁴

Sestra male deklice: »Ti sploh lahko rečem mama?«

Na družbenem omrežju so se včeraj pojavile fotografije dveletne deklice, ki naj bi jo mamin življenjski partner tako hudo pretepel, da je pozneje umrla.

Fotografija noge žrtve s pripisom: Na deklici naj bi našli tudi zastarane poškodbe.

Kaj lahko stori ali reče dveletna punčka, da odraslo osebo razjezi do te mere, da jo ta pretepe in poškoduje tako, da skoraj umre, smo se vprašali, ko smo na družbenem omrežju včeraj videli fotografijo deklice v bolnišnični sobi, priključeno na aparature za ohranjanje in merjenje osnovnih življenjskih funkcij. Slika je na facebooku objavil njen oče, da bi lahko vsi videli, kaj sta storila mati in njen novi življenjski partner.

S helikopterjem v Ljubljano

Kaj natančno se je v soboto dogajalo na Jesenicah, ostaja neznanka, iz različnih virov pa nam je uspelo izvedeti, da naj bi imela deklica zlomljena rebra, ključnico in resne poškodbe glave, zaradi česar so jo po sprejemu v bolnišnico na Jesenicah nemudoma s helikopterjem prepeljali v Ljubljano. Potrebno naj bi bilo celo oživljanje. Neuradno smo izvedeli, da naj bi preiskave pokazale tudi že zastarane poškodbe.

Na CSD sodelovali z družino

Na CSD Jesenice so z družino seznanjeni, nam je v telefonskem pogovoru povedala direktorica Anita Bregar. Razložila nam je, da sta tako mati kot oče po razpadu zveze sodelovala z njimi. Poškodovana deklica ima namreč še tri sestre, ki vse živijo pri očetu. CSD nasilja v družini ali česarkoli, kar bi nakazovalo na nasilje, ni zaznal. »Če bi sumili kaj takega, bi nemudoma sprožili postopek za odvzem otroka,« je dejala Bregarjeva in dodala, da jih je dogodek presenetil in šokiral. Postopek za odvzem otroka bodo, kot kaže, uvedli zdaj, saj sta tako mati kot njen partner končala v priporu. Partner naj bi imel po naših informacijah iz prejšnje zveze še dva otroka, ki pa živita pri mami.

»Ti sploh lahko rečem mama?«

Na družbenih omrežjih se je pojavil tudi zapis, katerega avtorica naj bi bila sestra male deklice. Zapisala je takole: »Če mama, če ti sploh lahko tako rečem? Naj ti bog povrne vse, kar storila vsem nam. Nisi se imela komu maščevati in si se znesla nad mojo dveletno sestro! Naj te v zaporu pretepejo, tebe in tvojega. Upam, da se bosta cvrla v peklu!!!« Oster zapis se zaključuje z dobrimi željami, ki jih pošilja sestri, in prošnjami bogu, naj ji pomaga.

¹⁴ Objavo tovrstnega napotka novinaricam in novinarjem priporočamo v primerih, ko je to mogoče. Objavijo naj vsaj občasno, na primer v daljših besedilih

Prispevek razkriva identiteto žrtve, nepotrebne podatke in podrobnosti dogajanja. Kot vzrok navaja brezobzirno maščevanje, tako dogodka ne umešča v kontekst nasilja v družini. Uporabljene so besede, ki minimalizirajo nasilje, kot je »bilo je nekaj vroče krvi«. Prispevek ne vsebuje izjave strokovno usposobljene sogovornice/sogovornika o nasilju v družini in o intimnopartnerskih umorih.¹⁴

Mater dveh otrok umoril iz brezobzirnega maščevanja

Celje – Umora iz brezobzirnega maščevanja ali kakšnih drugih nizkotnih nagibov je obtožen 39-letni Z. L. (v prispevku sta navedena ime in priimek), ki je v začetku aprila na avtobusnem postajališču pred trgovskim centrom v Celju prerezal vrat 33-letni partnerici Y. R. (v prispevku sta navedena ime in priimek).

Bil je petek, 1. aprila, ko sta se v celjskem Citycentru srečala nekdanja partnerja Z. L. (v prispevku sta navedena ime in priimek) in državljanka Dominikanske republike Y. R. (v prispevku sta navedena ime in priimek). Pogovor naj bi tekkel o stikih z mladoletnim sinom, a kakšnega napredka ni bilo. Menda je bilo nekaj vroče krvi in težkih besed, skupaj so zapustili nakupovalno središče, L. (v prispevku je naveden priimek) pa je z otrokom odšel v avtomobil parkiran na drugi strani ceste. Y. (v prispevku je navedeno ime) takrat verjetno ni niti slutila, da ji bijejo zadnje minute. L. (v prispevku je naveden priimek) se namreč ni ohladil, ampak je v avtomobil odložil sina, pograbil nož in odkorakal čez cesto na avtobusno postajališče. Ko je pristopil do nekdanje partnerice, je zamahoval z nožem in ji prerezal vrat.

NAŠ ODNOS DO NASILJA

Kako nujno je prepoznavati lastne poglede na nasilje in lastne izkušnje z nasiljem?

Žrtve nasilja je včasih težko razumeti – kakšen je naš odnos do žrtve?

Če imamo znanje, je lažje razumeti, zakaj žrtve odlašajo s prijavo, koliko poguma morajo zbrati, koliko sramu in strahu prestati, preden se odločijo, da poiščejo pomoč, odidejo ter ob in po odhodu iz nasilnega odnosa vztrajajo pri svoji odločitvi o odhodu.

PRIPOROČENI ODNOS DO NASILJA:

- Nasilje definiramo kot nasilje.
- Odločno se opredelimo proti nasilju.
- Ne iščimo konkretnih vzrokov za povzročanje nasilja.
- Jasno opredelimo, kdo v nasilnem odnosu je žrtev in kdo nasilje povzroča.
- Poudarimo, da je za nasilje izključno odgovoren tisti, ki nasilje povzroča.

Pomembno je, da se zavedamo, da je nasilje v družini še vedno svojevrsten tabu, kar se odraža tudi v medijih. S skupnimi močmi lahko to spremenimo.

¹⁴ Objavo tovrstnega napotka novinarkam in novinarjem priporočamo v primerih, ko je to mogoče. Objavijo naj vsaj občasno, na primer v daljših besedilih

Publikacija je nastala v okviru projekta »The Online Guide for Media Covering Family Violence, sharing good practice U.S. – Slovenia« («Spletni priročnik za medije, kako poročati o nasilju v družini, izmenjava dobrih praks ZDA – Slovenija»), ki ga sofinancira zunanje ministrstvo Združenih držav Amerike. Mnenja, ugotovitve in zaključki v publikaciji pripadajo avtoricam in avtorjem in niso nujno skladni z mnenji, ugotovitvami in zaključki zunanjega ministrstva Združenih držav Amerike.

This publication is part of the project »The Online Guide for Media Covering Family Violence, sharing good practice U.S. – Slovenia,« that was funded in part by a grant from the United States Department of State. The opinions, findings and conclusions stated herein are those of the authors and do not necessarily reflect those of the United States Department of State.

Publikacija je del projekta »Z mediji naproti nestereotipnemu poročanju o nasilju nad ženskami in nasilju v družini«, ki ga financira Ministrstvo za delo, delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti. Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti ni odgovorno za informacije, ki jih vsebuje gradivo, in za njihovo nadaljnjo uporabo, ker predstavljajo poglede avtoric in avtorjev.

This publication is part of the »Z mediji naproti nestereotipnemu poročanju o nasilju nad ženskami in nasilju v družini« («With media toward nonstereotypical reporting on violence against women and family violence»), project was funded by a grant from the Ministry of Labour, Family, Social Affairs and Equal Opportunities. Ministry of Labour, Family, Social Affairs and Equal Opportunities is not responsible for the information included in the publication not for its further use. The opinions stated herein are those of the authors.

U.S. Embassy
Ljubljana

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA DELO, DRUŽINO
SOCIALNE ZADEVE IN ENAKE MOŽNOSTI

DNS
() ? !

DRUŠTVO
SOS
TELEFON
080-11-55